

Byzantina Symmeikta

Vol 22 (2012)

BYZANTINA SYMMEIKTA 22

Βιβλιοκρισία: P. SCHREINER-E. VOGT(eds.), Karl Krumbacher. Leben und Werk, München, Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften in Kommission beim Verlag C. H. Beck, München 2011

Walter PUCHNER

doi: [10.12681/byzsym.1102](https://doi.org/10.12681/byzsym.1102)

Copyright © 2014, Walter PUCHNER

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

PUCHNER, W. (2013). Βιβλιοκρισία: P. SCHREINER-E. VOGT(eds.), Karl Krumbacher. Leben und Werk, München, Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften in Kommission beim Verlag C. H. Beck, München 2011. *Byzantina Symmeikta*, 22, 397–401. <https://doi.org/10.12681/byzsym.1102>

P. SCHREINER – E. VOGT (eds.), *Karl Krumbacher. Leben und Werk*, München, Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften in Kommission beim Verlag C. H. Beck, München 2011 (Bayerische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Sitzungsberichte, Jahrgang 2011, Heft 4), σελ. 147, 5 εικ., ISBN 978-3-7696-1569-0

Για τα εκατό χρόνια από το θάνατο του Karl Krumbacher (1856-1909) στις 12 Δεκεμβρίου 1909, ο ομότιμος καθηγητής της Βυζαντινολογίας στην Κολωνία, Peter Schreiner, παρουσιάζει μαζί με τον Ernst Vogt μια σφαιρική εκτίμηση της κομβικής για τη Βυζαντινολογία προσωπικότητας – πολλοί μιλούν για τον ιδρυτή της επιστήμης αυτής – δημοσιεύοντας τέσσερεις ομιλίες που έγιναν στις 12 Δεκεμβρίου 2009 στη Ludwig-Maximilians-Universität του Μονάχου. Αφορμή για τη δημοσίευση των ομιλιών αυτών σε διευρυμένη και βιβλιογραφικά τεκμηριωμένη μορφή ήταν και το γεγονός, πως δεν υπάρχει καμιά μονογραφία για τον βίο και το έργο του Karl Krumbacher και ότι τα πολύ πλούσια κατάλοιπά του κείτονται ανέγγιχτα και ανεκμετάλλευτα στο Τμήμα Χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Βαυαρίας-συμπεριλαμβάνουν μεταξύ άλλων και 6815 επιστολές από 1360 πρόσωπα προς αυτόν - αυτό το τεράστιο δίκτυο αλληλογραφίας τεκμηριώνεται για πρώτη φορά στο παράρτημα του τόμου αυτού. Το μικρό βιβλίο ξεκινάει με ένα χρονολόγιο του Krumbacher και μια μικρή βιβλιογραφία νεκρολογιών και βιο-βιβλιογραφικών αποτιμήσεων (σσ. 9 εξ.). Ακολουθεί ύστερα η ομιλία του Albrecht Berger, «Ο Karl Krumbacher και η εποχή του» (13-26), ο οποίος περιγράφει τις βασικές φάσεις της βιογραφίας του ιδρυτή της *Byzantinische Zeitschrift* (1892 εξ. με την περίφημη βιβλιογραφία της): τις σπουδές του στην Κλασική Φιλολογία, την πανεπιστημιακή του διδασκαλία της Μέσης και Νεωτέρας Ελληνικής Φιλολογίας (Seminar für Byzantinistik), τις δυσκολίες και αντιστάσεις στη θεσμοθέτηση της Βυζαντινής Φιλολογίας

στον ακαδημαϊκό χώρο, τη συγγραφή της *Ιστορίας της Βυζαντινής Λογοτεχνίας* (1891 και στην διευρυμένη οριστική της μορφή 1897), το ταξίδι του στην Ελλάδα (έκδοση 1886), τις επεμβάσεις του στο γλωσσικό ζήτημα στην Ελλάδα (η ομιλία του στην Ακαδημία *Das Problem der neugriechischen Schriftsprache*, Μόναχο 1902). Ο Franz Tinnefeld ομιλεί για την ίδρυση της Βυζαντινολογίας ως επιστημονικού κλάδου (27-37): ο Krumbacher έγραψε την διατριβή του επί υφηγεσία για την ιστορία της ελληνικής γλώσσας: *Beiträge zu einer Geschichte der griechischen Sprache*¹. Από τον Οκτώβριο του 1884 ως τον Μάιο του 1885 βρίσκεται, με οικονομική υποστήριξη της βαυαρικής βασιλείας, στην Ελλάδα², για να μελετήσει την ομιλούμενη ελληνική της εποχής του. Γυρνώντας στο Μόναχο ξεκίνησε τη διδασκαλία του στο Πανεπιστήμιο. Η *Ιστορία της Βυζαντινής Λογοτεχνίας* αποτελούσε τη συνέχεια της *Ιστορίας της Ελληνικής Λογοτεχνίας* του δασκάλου και μέντορά του Wilhelm von Christ, που έφτανε ως τον Ιουστινιανό³. Το 1890 εκλέχθηκε έκτακτο, το 1895 τακτικό μέλος της Βαυαρικής Ακαδημίας· στα πρακτικά της [στο εξής SB Akad. München] έχει δημοσιεύσει αγιογραφικά και υμνολογικά μελετήματα καθώς και μελέτες για τη δημόδη και τη νεότερη ελληνική γλώσσα. Ειδικά πρέπει να αναφερθούν η μονογραφία του για τον Άγιο Γεώργιο⁴ και τα μελετήματά του για τον Ρωμανό τον Μελωδό⁵. Η πρότασή του για τη θεσμοθέτηση βυζαντινών σπουδών στο Πανεπιστήμιο βρήκε αρχικά σθεναρή αντίσταση από τη βαυαρική Βουλή, και ιδρύθηκε ως Σεμινάριο μόλις το 1899. Από την τεράστια αλληλογραφία του δεν σώζονται οι δικές του επιστολές⁶.

1. Εν μέρει δημοσιευμένη στην *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* 27 (1885), 481-545 και 29 (1888), 188-192.

2. K. KRUMBACHER, *Griechische Reise. Blätter aus dem Tagebuche einer Reise in Griechenland und in der Türkei*, Berlin 1886 (ανατύπωση Αθήνα 1979).

3. W. von CHRIST, *Geschichte der griechischen Litteratur bis auf die Zeit Justinians*, München 1888 πρώτη και 1890 δεύτερη έκδοση.

4. Εκδίδεται μεταθανάτια από τον A. Ehrhard: K. KRUMBACHER, *Der heilige Georg in der griechischen Überlieferung, Abhandlungen der philos.-philol. Klasse der k. bayer. Akademie der Wissenschaften zu München* 25.3, 1911, 1-332.

5. K. KRUMBACHER, *Studien zu Romanos (SB Akad. München 1898, 69-268)-Umarbeitungen bei Romanos (SB Akad. München 1899, 3-156) και Miscellen zu Romanos, Abhandlungen ... München* [βλ. προηγούμενη σημ.], 24.3, 1909, 1-138.

6. F. TINNEFELD, "Die Sammlung 'Krumbacheriana' in der Bayerischen Staatsbibliothek zu München", *XXe Congrès Intern. des Études byzantines, Pré-Actes, I. Séances plénières*,

Ο Peter Schreiner εστιάζει την προσοχή του στο επιστημονικό έργο του Krumbacher (σσ. 39-61), το οποίο δεν έχει ακόμα καταγραφεί εξαντλητικά (η βιβλιογραφία του Aug. Heisenberg, *Byzantinische Zeitschrift* 19, 1910, 700-708, διαθέτει 140 λήμματα). αυτό χωρίζεται χοντρικά σε τρεις διαφορετικούς θεματικούς κύκλους: 1) τις γλωσσολογικές εργασίες, 2) τις σχολιασμένες εκδόσεις, και 3) την *Ιστορία* του, που δημοσίευσε το 1891 μόλις 35 ετών και η οποία βρίσκεται κάπως απομονωμένη μέσα στο υπόλοιπο έργο του, γιατί υπάρχουν ελάχιστες σχετικές προεργασίες και ύστερα από την έκδοσή της (2η έκδ. 1897) δεν επανήλθε σε ειδικά μελετήματα σ' αυτήν. Ως γλωσσολόγος, το ενδιαφέρον του επικεντρώθηκε κυρίως στην όψιμη και μεταβυζαντινή εποχή· ως εκδότης έδωσε ιδιαίτερη σημασία στην κωδικολογική περιγραφή και την παλαιογραφία, τη γενεαλογία και την παράδοση των χειρογράφων, παραθέτοντας σχεδόν πάντα και φωτογραφίες χειρογράφων στις εκδόσεις του· ως λαογράφος έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στα δημώδη θεολογικά αναγνώσματα (βλ. και την έκδοση των θρησκευτικών παραδόσεων για τον Άγιο Θεοδόσιο⁷), στις εξονυχιστικά σχολιασμένες βυζαντινές συλλογές παροιμιών⁸, καθώς και σε δημώδη βιβλία όπως ο “καθρέπτης γυναικών”⁹ - αυτή η λαογραφική διαφώτιση λογοτεχνικών έργων βρήκε συνέχεια στη νεοελληνική και βαλκανική φιλολογία, αλλά πολύ περιορισμένα μόνο στη βυζαντινολογία (ο Schreiner αναφέρει το βιβλίο μου, *Studien zur Volkskunde Südosteuropas und des mediterranen Raums*, Wien etc. 2009 καθώς και το δικό του, *Stadt und Gesetz - Dorf und Brauch. Versuch einer historischen Volkskunde von Byzanz: Methoden, Quellen, Gegenstände, Beispiele*. Göttingen 2001¹⁰). Στις διάφορες επιστημονικές πτυχές της εργασίας του Krumbacher εξέχουσα θέση έχει βέβαια ο ιστορικός της λογοτεχνίας: η *Ιστορία* του το 1891 τον έκανε, τότε δάσκαλο ακόμα στο γυμνάσιο, μόλις 35 ετών, διεθνώς γνωστό· στην δεύτερη έκδοση του 1897

Paris 2001, 383-398.

7. K. KRUMBACHER, Studien zu den Legenden des Hl. Theodosios, *SB Akad. München* 1892, σσ. 220-397.

8. K. KRUMBACHER, Eine Sammlung griechischer Sprichwörter, *SB Akad. München* 1887/2, 43-96.- Mittelgriechische Sprichwörter, *SB Akad. München* 1893/2, 1-272.- Die Moskauer Sammlung mittelgriechischer Sprichwörter, *SB Akad. München* 1900, 399-464.

9. K. KRUMBACHER, Ein vulgärgriechischer Weiberspiegel, *SB Akad. München* 1905, 335-432.

10. Βλ. την εκτενή βιβλιοκρισία μου στην *Λαογραφία* 40, 2004-2006, 813-826.

δεν άλλαξε το δικό του μέρος, αλλά πρόσθεσε 200 σελίδες για τη θεολογική γραμματολογία του Albert Ehrhard και 150 σελίδες για τις ιστορίες των βυζαντινών αυτοκρατόρων του Heinrich Gelzer (ο εκδοτικός οίκος C. H. Beck του Μονάχου είχε προγραμματίσει και τρίτη έκδοση, η οποία όμως δεν πραγματοποιήθηκε). Το *opus magnum* έμεινε σημείο αναφοράς για δεκάδες χρόνια (η μετάφραση του Γεωργίου Σωτηριάδου, *Ιστορία της βυζαντινής λογοτεχνίας*, εν Αθήναις 1897-1900, χρησιμοποιήθηκε σχεδόν ως το τέλος του 20ου αιώνα)· δεν υπάρχει πρότυπο για τη σύνθεση αυτή και δεν σώζονται και προεργασίες του ίδιου, για να σχηματίσει κανείς μια ιδέα πώς πραγματοποιήθηκε το μεγάλο αυτό σύνθεμα, το οποίο δεν διαρθρώνεται χρονολογικά αλλά κατά είδη και δίνει μεγάλη έμφαση στις προσωπικότητες (η “αρχή της προσωπικότητας” εκδηλώνεται και σε σύνθετες εργασίες του, όπως αυτές για τον Μιχαήλ Γλυκά¹¹ και την Κασία¹²). Η ομιλία του Schreiner δίνει και μια αποτίμηση του Krumbacher ως κριτικού και βιβλιοκριτή καθώς και ως οργανωτή της επιστημονικής κίνησης, που προώθησε και τις σλαβολογικές επιστήμες και τη Βαλκανιολογία στο πανεπιστήμιο του Μονάχου.

Το κύριο μέρος του βιβλίου τελειώνει με την ομιλία του Ernst Vogt για τον Krumbacher ως μέλος της Βαυαρικής Ακαδημίας Επιστημών (64-82), ο οποίος, εξαιτίας της διεθνούς φήμης και της πολυγλωσσίας του, την εκπροσώπησε σε πολλές επιστημονικές συναντήσεις του εξωτερικού. Όπως ιδιαίτερο ενδιαφέρον όμως έχει το παράρτημα του βιβλίου με τον κατάλογο επιστολών που έλαβε ο Krumbacher (σσ. 83-147), το οποίο τεκμηριώνει την εξαιρετικά μεγάλη εμβέλεια της αλληλογραφίας του επιστήμονα. Αυτή η κωδικοποιημένη καταλογογράφηση παραθέτει το εκάστοτε όνομα του συγγραφέα (μαζί με τις βιογραφικές χρονολογίες του), τον αριθμό επιστολών, τον τόπο αποστολής τους, το χρόνο αποστολής, και το επάγγελμα του αποστολέα. Ανάμεσα στα 1360 πρόσωπα είναι και πολλοί Έλληνες, ανάμεσά τους οι Αδ. Αδαμαντίου, Αλεξ. Λαυριώτης (μοναχός στο Άγιον Όρος, 6 επιστολές 1892-1900), Κωνστ. Άμαντος, Σταυρ. Αριστάρχης, Νικ. Βέης (7 επιστολές, 1903-9), Δημ. Βικέλας, Γ. Βλαχογιάννης, Ι. Βογιατζίδης, Γ. Χατζιδάκης, Γ. Δροσίνης,

11. K. KRUMBACHER, Michael Glykas. Eine Skizze seiner Biographie und seiner litterarischen Thätigkeit nebst einem unedierten Gedichte und Briefe desselben, *SB Akad. München* 1894, 491-560.

12. K. KRUMBACHER, Kasia, *SB Akad. München* 1897/1, 305-370.

Τρ. Ευαγγελίδης, Θ. Κακριδής, Δημ. Καμπούρογλου, Γ. Καμπύσης, Κ. Κανελλάκης, Π. Καρολίδης, Σπ. Λάμπρος, Αντ. Μηλιαράκης, Ι. Πανταζίδης, Σ. Παπαδημητρίου, Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Κ. Παπαϊωαννίδης, Γρ. Παπαμιχαήλ, Μ. Παρανίκας, Δημ. Πετρακάκος, Αλ. Φιλαδελφεύς, Νικ. Πολίτης (44 επιστολές, 1890-1909), Κ. Ραγκαβής, Κ. Ράλλης, Εμμ. Ροΐδης, Γ. Σωτηριάδης, Κωνστ. Σπανούδης, Κ. Τριανταφυλλίδης, κτλ.

Το μικρό αυτό βιβλίο θυμίζει το μεγάλο χρέος που έχουν οι Βυζαντινολόγοι αλλά και οι μελετητές των σπουδών της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης στον μεγάλο αυτόν σκαπανέα, που εισήγαγε τη μέση ελληνική φιλολογία στη συγκριτική γραμματολογία και στις ιστορίες της Μεσαιωνικής Ευρώπης, ανατρέποντας την έως τότε ισχύουσα ιδέα της ευρωπαϊκής ιστορίας και γραμματολογίας, η οποία ήταν, κατά τις αντιλήψεις του Διαφωτισμού, “δυτικοκεντρική”, όπως θα λέγαμε σήμερα· επίσης δίνει μια ιδέα, για το πόσο επείγουσα ανάγκη είναι να συγγραφεί και μια σφαιρική και λεπτομερής μονογραφία για το βίο και το έργο του Karl Krumbacher.

WALTER PUCHNER

Πανεπιστήμιο Αθηνών

